

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) แนวทางการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (มาตรา 22) ดำเนินการจัดการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (มาตรา 24 (4)) สถานศึกษาดำเนินการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (มาตรา 26) (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 7-15)

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวังโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนด้านความรู้แก่นักเรียนแล้ว การป้องกัน การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนา (กรมสุขภาพจิต. 2544ก : 1) จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี ความก้าวหน้าในการสื่อสาร การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของสังคมไทย ความสำเร็จของการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังจึงมีความยากลำบากและซับซ้อนขึ้นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกคน โดยเฉพาะครู บุคลากรในโรงเรียน และโรงเรียนจำเป็นต้องดำเนินการจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด สร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบที่สำคัญคือการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยครูที่ปรึกษาต้องดำเนินการและจัดให้มีข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนแต่ละคนทั้งด้านความรู้ในการเรียน ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความประพฤติ การคัด

กรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็นกลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนมีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเอง การป้องกันและการช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดูแลเอาใจใส่นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ด้วยการให้การปรึกษา การจัดกิจกรรมพัฒนา การส่งต่อนักเรียน เป็นการดำเนินการสำหรับกรณีที่มีปัญหานักเรียนมีความยุ่งยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วไม่ดีขึ้นควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญ สำหรับแนวคิดหลักการสำคัญของการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีแนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตเพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกันเนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นจึงยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อการดูแลช่วยเหลือ การป้องกันแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมความสำเร็จของงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน คือผู้บริหาร รวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนทุกฝ่าย จะต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินงานตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ ครูทุกคนและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด ครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงต้องได้รับความร่วมมือจากคณะครูทุกคน รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียน โดยดำเนินการให้ครูที่ปรึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการดำเนินงาน โดยเฉพาะเรื่องทักษะในการให้การปรึกษาเบื้องต้น และแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (กรมสุขภาพจิต, 2544ข : 13-19) เลขธิการคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวถึงแนวทางการช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพนักเรียนจะต้องดำเนินการ 4 ประการคือ

1. ปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้บริหาร ครูอาจารย์ให้ส่งเสริมดูแลพัฒนานักเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
2. วางระบบที่นักเรียนทุกคนมีอาจารย์อย่างน้อย 1 คนคอยดูแลทุกข์สุขอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง
3. ให้อาจารย์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง เพื่อเชื่อมประสานช่วยกันระวังดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน เพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหานักเรียนในรูปแบบสหวิทยาการ (กษมา วรวรรณ ณ อุชฺชา, 2547 : 27)

การพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน ย่อมเป็นบทบาทหน้าที่ของครูทุกคนที่จะร่วมมือกัน โดยครอบคลุมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนในทุกด้าน การป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียน และการช่วยเหลือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนซึ่งเดิมมักจะมอบบทบาทดังกล่าวให้กับครูแนะแนวย่อมทำให้การดูแลนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางครอบครัวที่ไม่เหมือนกันเมื่อเข้ามาอยู่ในสถาบันการศึกษาที่มีสภาพการปกครองทำให้เด็กต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ทำให้มีผู้กล่าวว่า “ ถ้าหากนักเรียนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพภายในระบบโรงเรียนอาจเป็นการสกัดกั้นการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของนักเรียน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อปัญหาด้านการเรียน ด้านสังคม ให้ทั้งความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต” (ฉวีวรรณ ถินวาทย์. 2533 : 68) จาก การสรุปสาระสำคัญการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาศักยภาพวิทยากรแกนนำเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเมื่อวันที่ 23-28 มีนาคม พ.ศ. 2545 ณ โรงแรมอลิซาเบธ กรุงเทพมหานคร นายแพทย์ ประเวศ วรกุล ทัศนวิวัฒน์สกุล กล่าวว่า ปัญหาต่างๆของคนต้นตอล้วนมาจากใจซึ่งต้องแก้ไขที่ใจที่ก่อให้เกิดอารมณ์ต่างๆโดยมีการจัดระบบการแก้ไขสอดคล้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งระบบนี้มีองค์ประกอบครบทุกอย่างตามที่ UNICEF ได้ศึกษาโครงการต่างๆทั่วโลกที่ประสบความสำเร็จ เด็กนักเรียนบอกว่าการใช้ยาเสพติดนั้นทำให้เขามีเพื่อน ซึ่งในโรงเรียนผู้ที่จะช่วยได้คือครูที่ปรึกษา เด็กนักเรียนที่ติดยาเสพติดไม่ใช่มีแต่ปัญหาการติดยาเสพติดเท่านั้น แต่มีปัญหามากมายรวมอยู่ด้วยเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยให้เห็นเล็กน้อยแต่ข้างใต้น้ำมีอีกมากมายเมื่อศึกษาวิเคราะห์จะพบว่าอาจมีปัญหา การสื่อสารทางเพศ ติดการพนัน ปัญหาครอบครัว ปัญหาสติปัญญา ปัญหาของเด็กนักเรียนที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่รู้เท่าทันหรือการตามเด็กไม่ทันของครู ครูขาดข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ครูจึงควรรู้เท่าทันเด็กให้มากที่สุดสามารถวิเคราะห์ปัญหา มีทักษะการฟัง การสื่อสาร เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างนักเรียนกับบุคคลที่นักเรียนมีปัญหาด้วยและช่วยเหลือป้องกันพัฒนาเด็กตามสิทธิที่เด็กควรจะได้รับ (กรมสามัญศึกษา. 2545 : 17) จาก พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในตัวเด็กส่วนหนึ่ง เกิดจากจิตใต้สำนึก อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการเลี้ยงดู และการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการประพฤติดีกุระเบียบของนักเรียนมีความรุนแรงขึ้นอยู่กับสถานภาพของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดา และการศึกษาของบิดามารดา (วีรวรรณ วรสุข. 2540 : บทคัดย่อ) การอบรมเลี้ยงดู อาชีพของผู้ปกครองมีผลต่อจริยธรรมด้านความกตัญญูคุณเดวดี (สุชีรา บุญทัน. 2541 : บทคัดย่อ) ในครอบครัวที่พ่อแม่ดื่มสุราเด็กจะมีอัตราการใช้สารเสพติดที่สูงกว่าครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ดื่มสุรา (Dusoe. 1999 : บทคัดย่อ) เด็กที่กระทำความผิดซ้ำๆมักมีปัญหาด้านการเรียน ผลการเรียนต่ำ มีทักษะทางสังคมต่ำและพบว่าปัจจัยทางด้านสังคมและจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำผิด

ของนักเรียนและเยาวชน (Bartol, 2001 : 37) การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมนักเรียนให้ดีขึ้น ต้องอาศัยการอบรมสั่งสอน การแนะนำ การให้การปรึกษา และการพัฒนาด้วยกิจกรรมที่เหมาะสมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นสภาพแวดล้อมหนึ่งที่จะทำให้นักเรียนปรับตัวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีได้ การให้การปรึกษาแก่เด็กในระยะเวลาวิกฤติจะสามารถช่วยให้ผู้รับการปรึกษาพ้นจากภาวะวิกฤติได้และพัฒนาตนเองไปได้ด้วยดี การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำจะทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นกว่าเดิม จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ในทุกสัปดาห์มีความคิดสร้างสรรค์ที่ดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (ศิรินทรา พันธะศรี. 2540 : บทคัดย่อ)

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือ มีมาตรฐานคุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ สำนักงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาจึงกำหนดให้โรงเรียนทุกโรงเรียนในเขตพื้นที่ต้องมีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2547 : 44)

สภาพปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ได้มีการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้วแต่เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหา 2 ประการ คือ บุคลากรมีไม่เพียงพอ และครูมีภาระงานมาก ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาจะต้องดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนวิธีการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมกับจัดทำจัดทำหลักฐานเอกสารบันทึกผลการดำเนินงานเพื่อรองรับการตรวจสอบ แต่ครูมีภาระงานที่ต้องรับผิดชอบมากและไม่มีครูแนะแนวในการทำหน้าที่ดูแลแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนโดยตรง จึงทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และจากการจัดสนทนากลุ่ม ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ดีถ้านำมาใช้จะเกิดผลดีทั้งแก่ตัวครูและแก่นักเรียน แต่การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนมีเอกสาร แบบฟอร์ม และเครื่องมือในการดำเนินงานมาก วิธีการดำเนินงานและเครื่องมือในการดำเนินงานบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ครูจึงไม่สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริงได้ จึงส่งผลให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพ ครูรู้จักนักเรียนแต่เพียงผิวเผิน นักเรียนไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและทั่วถึง การแก้ปัญหาบางครั้งไม่ตรงตามสาเหตุที่แท้จริง

จากสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเร่งแก้ไข ปัญหาในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ครูสามารถดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ครูรู้จักนักเรียนมากขึ้นสามารถดูแลช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนได้ตรงตามสาเหตุและนักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและทั่วถึงทุกคน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ความสำคัญของการวิจัย

1. การปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ผลการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก

ขอบเขตการวิจัย

1. หน่วยในการวิเคราะห์
โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. แหล่งข้อมูล
โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดท่าใหม่ 2) โรงเรียนวัดศรีภวังค์ 3) โรงเรียนวัดลาดระโหง

การวิจัย ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลแบบเจาะจง โดยกำหนดให้เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้บริหารยินดีให้ความร่วมมือและสนับสนุนงานวิจัย อนุญาตให้ใช้โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลในการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยผู้วิจัยทดลองนำการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กไปทดลองปฏิบัติในสถานการณ์จริงกับโรงเรียนวัดท่าใหม่เพียงโรงเรียนเดียว เนื่องจากทั้ง 3 โรงเรียนมีสภาพบริบทที่คล้ายคลึงกัน

3. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 3.1 การปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก

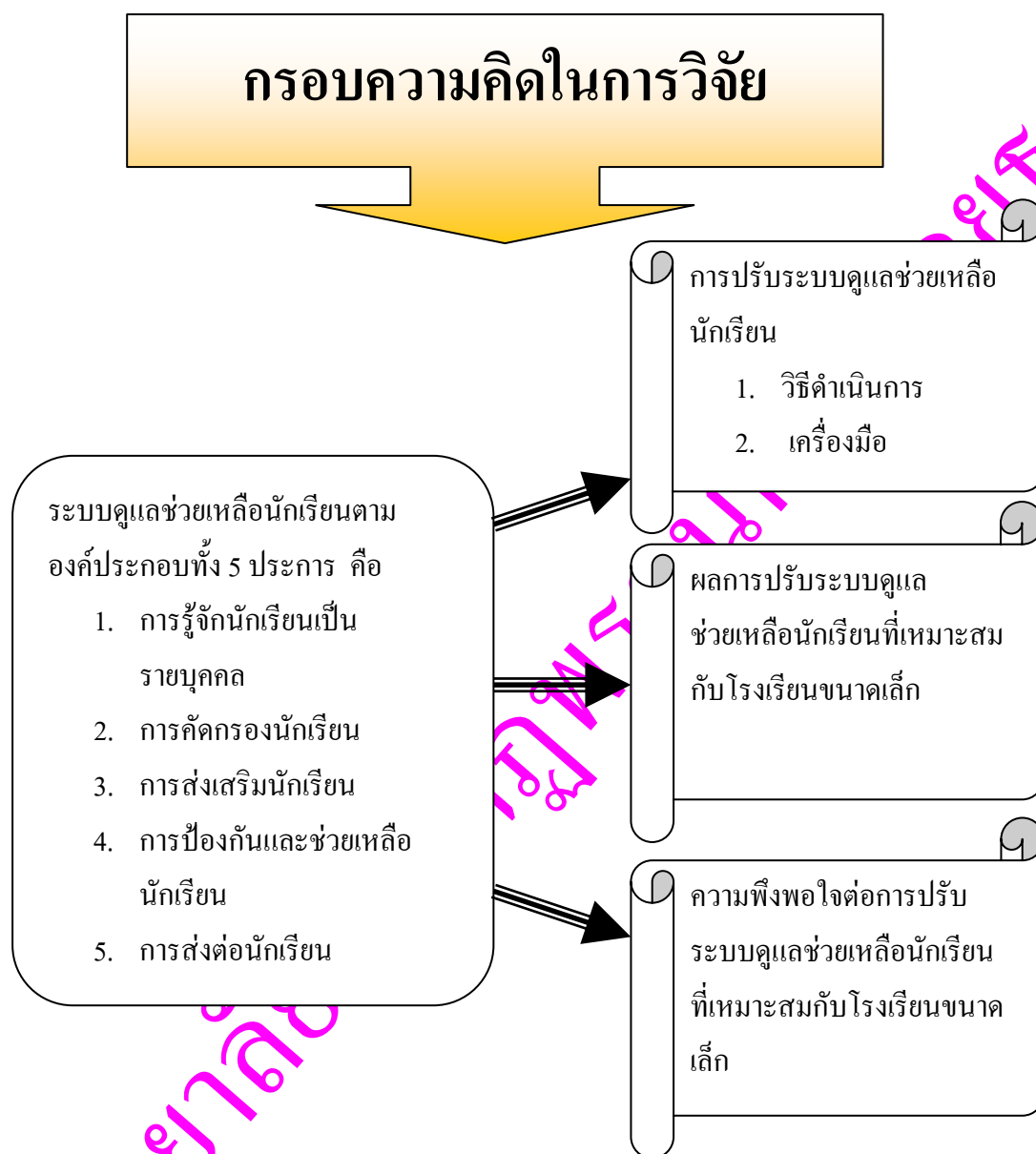
3.2 ความพึงพอใจต่อการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก

4. กรอบความคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กตามกระบวนการดำเนินงานที่มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ (กรมสุขภาพจิต. 2544ก. : 19) ดังนี้

- 4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
- 4.2 การคัดกรองนักเรียน
- 4.3 การส่งเสริมนักเรียน
- 4.4 การป้องกันและการช่วยเหลือนักเรียน
- 4.5 การส่งต่อนักเรียน

การปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าว ดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อปรึกษาหารือ ปรับโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินงาน ปรับวิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานตามองค์ประกอบทั้ง 5 ประการเพื่อให้ครูที่ปรึกษาที่เป็นผู้ดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิดได้สามารถดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามกระบวนการขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่ยุ่งยาก สามารถจัดทำหลักฐาน เอกสารที่มีความจำเป็นและเหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหาเป็นไปตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สรุปเป็นกรอบความคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพในองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ดังนี้

1.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หมายถึง การรู้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคลในด้านความสามารถในการเรียน ความสามารถพิเศษ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและพฤติกรรม ด้านเศรษฐกิจของครอบครัว และด้านการคุ้มครองนักเรียน โดยมีเอกสารหลักฐานแสดงการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลของครูที่ปรึกษา

1.2 การคัดกรองนักเรียน หมายถึง การพิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวนักเรียนของครูที่ปรึกษาเพื่อการจัดนักเรียนเป็นกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนสามารถสรุปการคัดกรองนักเรียนได้เป็นรายบุคคลและรายชั้นเรียน

1.3 การส่งเสริมนักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในความดูแลของครูที่ปรึกษา ให้มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองด้วยการจัดกิจกรรมโฮมรูม การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และครูที่ปรึกษามั่นที่กิจกรรมจัดกิจกรรมไว้เป็นหลักฐาน

1.4 การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การดูแลเอาใจใส่นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาอย่างใกล้ชิด ให้การช่วยเหลือทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยการให้คำปรึกษา เบื้องต้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยครูที่ปรึกษามั่นที่ผลการจัดกิจกรรมการป้องกัน และการช่วยเหลือนักเรียนไว้เป็นหลักฐาน

1.5 การส่งต่อนักเรียน หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข หรือดำเนินการแก้ไขแล้วไม่ดีขึ้น โดยครูที่ปรึกษาพิจารณาส่งต่อเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญโดยอาจจะภายในหรือภายนอกโรงเรียนเพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป มีหลักฐานการบันทึกการส่งต่อนักเรียนและหลักฐานบันทึกผลการช่วยเหลือนักเรียนไว้เป็นหลักฐาน

2. การปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง การเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบริบทความต้องการและความเป็นไปได้ของโรงเรียนขนาดเล็ก

3. การประเมินผลการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การศึกษาผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ

4. ความพึงพอใจ หมายถึง ความประทับใจหรือการมีเจตนาที่ดีต่อการปรับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5. ครูที่ปรึกษา หมายถึง ครูประจำชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละห้องเรียนตามความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

6. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน

7. เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา หมายถึง เขตพื้นที่ควบคุมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีอยู่ 2 เขต คือ เขตพื้นที่การศึกษาที่ 1 และเขตพื้นที่การศึกษาที่ 2

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีความเหมาะสมกับโรงเรียนขนาดเล็ก
2. โรงเรียนขนาดเล็กทั่วไปได้ศึกษาตัวอย่างและสามารถนำไปปรับใช้ได้